

Souhrnná výkonnost ekonomiky

- Skutečný HDP klesl pod kapacitní možnosti výroby**

Oslabování národního hospodářství ČR započaté v roce 2007 pokračovalo v roce 2008 značným zpomalováním ekonomického růstu až útlumem ve 4. čtvrtletí, aby přešlo v roce 2009 do stavu ekonomické deprese. Ten je charakterizován nízkým objemem produkce, růstem nezaměstnanosti osob, zvýšeným nevyužíváním výrobních kapacit a snížením produktivity výrobních faktorů. Ve vývoji za 3. čtvrtletí 2009 bylo sice ve srovnání s předchozím čtvrtletím zaznamenáno zastavení dalšího poklesu tvorby zdrojů, avšak v souhrnu za tři čtvrtletí roku 2009 se plně projevil problém ekonomické nestability, jehož souhrnným projevem je nesoulad mezi vyššími kapacitními možnostmi výroby a nižším realizovaným HDP.
- Zvýšení podílu HPH na produkci**

Základní výrobní proporce se v letošním roce změny. Spotřebované meziprodukty klesly více než produkce zboží a služeb. Snížení podílu mezispotřeby na produkci mělo pozitivní vliv na hrubou přidanou hodnotu (dále jen HPH). Značně k tomu přispěla i odvětvová změna struktury. HPH v běžných základních cenách 2 431,3 mld. Kč za tři čtvrtletí 2009 byla meziročně nižší o 38,8 mld. Kč. Značně přitom posílil quartenární sektor, jehož HPH byla vyšší o 28,8 mld. Kč. Ve zbývajících sektorech byla HPH sice nižší, avšak odvětvově změna její hodnoty byla výrazně rozdílná; pohybovala se v rozpětí od poklesu o více než pětinu po téměř dvojnásobný růst.
- Při poklesu HPH za tři Q o 4,8 % meziročně, ve 3. Q mezičtvrtletně vzrostla**

Reálně se HPH snížila meziročně za tři čtvrtletí 2009 o 4,8 %, z toho nejvíce ve 2. čtvrtletí (o 5,2 %). Po očištění o sezónní vliv a o nestejný počet pracovních dní se HPH ve 3. čtvrtletí mezičtvrtletně zvýšila o 1,0 %, což ve srovnání s vývojem v předchozích čtvrtletích znamená zrychlení tempa přírůstku. Vývoj HPH za tři čtvrtletí 2009 byl odvětvově dosti rozdílný. Ke značnému růstu došlo v primárním sektoru, výrazný byl pokles v sekundárním sektoru, v němž snížení ve zpracovatelském průmyslu o 12,9 % mělo na úhrnou HPH vysoce negativní vliv (4,4 p. b.), pokles byl zaznamenán i v terciárním sektoru, z toho největší v obchodě, opravách motorových vozidel a spotřebního zboží (o 5,4 %) a ke stagnaci došlo v quartenárním sektoru, z toho rostla v peněžnictví a pojišťovnictví (o 4,9 %) s pozitivním vlivem (0,2 p. b.) na úhrn HPH.
- Pokles produktivity práce**

Celková zaměstnanost 5 184,6 tis. osob za tři čtvrtletí 2009 se meziročně snížila o 1,5 %, z toho nejvíce ve 3. čtvrtletí (o 2,3 %). I po sezónním očištění se celkový počet zaměstnaných osob ve 3. čtvrtletí mezičtvrtletně snížil o 0,3 %, což navazuje na poklesy v předchozích čtvrtletích a je důkazem zpožděné reakce ve vývoji zaměstnanosti na vývoj souhrnné výkonnosti ekonomiky. Produktivita práce měřená HPH ve stálých cenách na jednoho pracovníka poklesla meziročně za tři čtvrtletí 2009 o 3,3 %, z toho nejvíce v 1. čtvrtletí (o 4,1 %) a měla rozhodující vliv na snížení HPH. Po sezónním očištění se produktivita práce ve 3. čtvrtletí mezičtvrtletně zvýšila o 1,3 %.
- Značná změna struktury při snížení hodnoty HDP**

Charakteristickým rysem letošního vývoje HDP jsou výrazné strukturální přesuny. Hodnota HDP 2 703,7 mld. Kč za tři čtvrtletí 2009 byla meziročně nižší o 44,2 mld. Kč, přičemž zcela odlišně se na tomto snížení podílely základní výdajové složky. Rozhodující byl vysoký úbytek výdajů na tvorbu hrubého kapitálu (129,1 mld. Kč), z toho zejména značná deakumulace zásob (92,7 mld. Kč), která stála proti jejich vysoké tvorbě před rokem. Přírůstek výdajů na konečnou spotřebu (66,3 mld. Kč) a přírůstek aktivního salda zahraničního obchodu (18,6 mld. Kč) jako výsledek většího úbytku dovozu než vývozu brzdily snižování hodnoty HDP.
- Meziroční snížení HDP za tři Q 2009 reálně o 4,6 %**

Objem HDP se za tři čtvrtletí 2009 meziročně snížil o 4,6 %, což bylo více o 3,0 p. b., než činil pokles jeho hodnoty. Z toho vyplývá, že došlo ke značnému zvýšení úhrnné cenové hladiny. Vysoký implicitní deflátor HDP (103,2 %) byl výsledkem snížení dovozních a zvýšení vývozních cen, resp. příznivých směnných relací (102,8 %), jakož i růstu cenové hladiny výdajů na konečnou spotřebu (o 0,9 %) i výdajů na tvorbu hrubého kapitálu (o 2,8 %).

- Ve 3. Q mezičtvrtletní růst HDP o 0,8 %**

HDP se po sezónním očištění začal mezičtvrtletně snižovat již ve 4. čtvrtletí 2008 a jeho pokles výrazně zrychlil letos v 1. čtvrtletí (o 4,4 %). Ve 2. čtvrtletí se nepatrně zvýšil (o 0,2 %) a ve 3. čtvrtletí jeho růst byl rychlejší (0,8 %), což může znamenat, že nejhorší období má již česká ekonomika za sebou. Její výkonnost za 3. čtvrtletí 2009, měřená objemem HDP, odpovídala úrovni z 1. čtvrtletí 2007.
- Vysoce negativní vliv zásob na HDP**

Výše uvedený meziroční pokles HDP za tři čtvrtletí 2009 byl brzděn růstem výdajů na konečnou spotřebu reálně o 2,6 % s pozitivním příspěvkem 1,6 p. b. Zvýšení disponibilního důchodu domácností bylo zdrojem růstu jejich spotřebitelských výdajů o 1,7 % s příspěvkem 0,7 p. b. k vývoji HDP. K růstu spotřeby domácností došlo při značné diferenciaci podle sociálních skupin a rozdílech ve vývoji jednotlivých věcných výdajových složek. Nejvíce se zvýšily výdaje na předměty krátkodobé spotřeby a klesaly výdaje na předměty dlouhodobé spotřeby. Spotřebitelské výdaje vlády vzrostly o 4,6 %. Negativně působily na vývoj HDP zbývající dvě souhrnné výdajové složky. Nepatrně větší pokles celkového vývozu (14,3 %) než dovozu (14,1 %) znamenal negativní vliv čistého vývozu 0,7 p. b. Zhoršení hospodářských výsledků a pokles míry rentability nefinančních podniků vedly k neochotě investovat do fixních aktiv v ekonomicky nestabilním prostředí, což se projevilo ve snížení výdajů na tvorbu hrubého kapitálu o 20,9 %. To představovalo 5,5 p. b. negativního působení na HDP. Naprosto přitom převládá vliv úbytku zásob (3,6 p. b.), z nichž se nejvíce snížily stavy hotových výrobků a obchodního zboží.
- Menší pokles HDD než HDP**

Značné zhodnocení české národní práce při zbožových operacích a transakcích ve službách na zahraničních trzích a úhrnný obchodní zisk 47,5 mld. Kč z kladných směnných relací za tři čtvrtletí 2009 měl na vývoj důchodů velice pozitivní vliv. Výsledkem byl nižší meziroční pokles HDD (reálně -2,8 %) než HDP. Letošní příznivé účinky směnných relací na českou ekonomiku, i když jsou dány především poklesem dovozních cen, ještě více vyniknou ve srovnání s vývojem ve stejném období předchozího roku, když v důsledku obchodní ztráty 36,0 mld. Kč bylo zvýšení HDD podstatně menší než dosažený růst HDP.
- Oslabení pozice vnějšího sektoru**

Základní charakteristikou vývoje souhrnné poptávky a nabídky jsou výrazné strukturální změny mezi vnitřním a vnějším sektorem. Zatím co v předchozím období vnější sektor každoročně soustavně posiloval a převaha domácího sektoru na úhrnné poptávce i nabídce se snižovala, letos vnější sektor značně oslabil, více na nabídkové než na poptávkové straně. K prudkým strukturálním pohybům došlo při meziročním snížení hodnoty úhrnné poptávky a nabídky, což převažující měrou ovlivnil pokles vnější poptávky a nabídky. Hodnota úhrnné poptávky a úhrnné nabídky 4 442,2 mld. Kč za tři čtvrtletí 2009 byla meziročně nižší o 283,3 mld. Kč. O tomto úbytku rozhodla výlučně vnější poptávka a nabídka.
- Krytí domácí poptávky domácí nabídkou vzrostlo**

V úhrnu za tři čtvrtletí 2009 hodnota domácí efektivní nabídky (2 758,5 mld. Kč) převyšovala domácí realizovanou poptávku (2 576,7 mld. Kč) o 7,1 %, což bylo více o 0,6 p. b. než před rokem. Kromě zvýšeného krytí domácí poptávky domácí nabídkou vzrostlo i krytí vnější nabídky vnější poptávkou o 10,7 %. Zároveň se značně zvýšil převis domácí nad vnější poptávkou i převis domácí nad vnější nabídkou.
- Vysoce negativní vliv vnější poptávky a nabídky**

Objem úhrnné poptávky se za tři čtvrtletí 2009 meziročně snížil o 7,8 %, na což měl rozhodující vliv (7,6 p. b.) pokles vnější poptávky. Zbývajících 0,2 p. b. negativního vlivu připadlo na pokles domácí realizované poptávky o 0,4 % a z ní především na tvorbu fixního kapitálu (s vlivem 1,0 p. b.). Objem úhrnné nabídky v tomtéž období se snížil o 7,5 %, na čemž měl zcela převládající vliv (7,2 p. b.) pokles vnější nabídky. Na nepatrný pokles domácí efektivní nabídky (0,6 %) připadlo 0,3 p. b. negativního vlivu, přičemž vysoce pozitivně působila změna stavu zásob (2,0 p. b.).
- Značné snížení míry úspor**

Převaha sklonu ke spotřebě nad sklonem k úsporám byla v dosavadním letošním vývoji značně větší než kdykoliv v uplynulých pěti letech. Hodnota hrubého disponibilního národního důchodu (dále jen HDND) 2 495,6 mld. Kč byla nižší meziročně o 22,7 mld. Kč a o 208,1 mld. Kč než hodnota HDP. Odliv čistých plateb

výrobním faktorům do zahraničí v poměru k HDP dosáhl 7,7 %, což bylo meziročně méně o 0,7 p. b. Převís HDND nad konečnou spotřebou byl letos podstatně menší než před rokem. To však vedlo ve třech čtvrtletích 2009 k výraznému snížení hrubých národních úspor; jejich hodnota 537,9 mld. Kč za tři čtvrtletí 2009 byla meziročně nižší o značných 89,0 mld. Kč. Na toto snížení měl podstatně větší negativní vliv pokles HDND než růst konečné spotřeby. Míra úspor 21,6 % byla menší o 3,3 p. b. než před rokem.

- ***Pokles vnějších zdrojů financování akumulace***

Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu převyšovaly v úhrnu za tři čtvrtletí letošního roku hrubé národní úspory o 4,9 % a míra investic (22,6 %) byla jen o 1,0 p. b. vyšší než míra úspor. K financování kapitálových výdajů bylo proto letos nutno použít méně zahraničních úspor než před rokem. Míra vnějších zdrojů financování výdajů na tvorbu hrubého kapitálu se tak snížila z 9,6 % ve třech čtvrtletích 2008 na 4,6 % ve třech čtvrtletích 2009. Vzhledem k pozitivnímu vývoji kapitálových transakcí se čisté výpůjčky v poměru k HDND značně snížily.